

František Hrubín (1910 – 1971): Básně

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Noc s Verlainem

Za únorové noci bez konce
ječivé bičování sirén.
Dech měst se zlomil.
Ve sklepích nesly hloučky hlemýždí
své prázdné domy.
Tma, jenom tma.

V mém náletovém zavazadle
několik básní z Verlaina.
Čekals, že zhaslé světlo ještě zhasne.
Tak zhoustlo ticho po tom vytlí,
že mezi stránkami se vzňal
bělostný měsíc z jedné básně –
bělostný měsíc,
bratr lun.

Studeným jasem otřel čelo mé,
prošel zdí jako hustou mlhou
a stoupal pustým schodištěm,
až chvění listnatého háje
odělo vylidněný dům.

Tu vyloupl se ze svraskalých střeš:
bělostný měsíc.
A jeho jas
rozlil se v lesích,
rozlil se v nás.

Dunění v dálce. Zatímco se domy
na prach rozpadaly,
stoupal a zvedal klenutí
slavičí katedrály,
bělostný měsíc Verlainův,
vysoko, svobodný a tichý –
navěky mír.

Jobova noc

Na kraji pohrom v srdci dále
se česká země ocitá, o
dlivem požárů a válek
zapomenutá ulita,
v níž hukot úzkosti je stlačen.
V deštích tu úzkost pije z mračen,
z modrého nebe stáčí jas
a míchá zlaté víno s temným.
A dítě pod chodidlem jemným
sladce ji cítí v ten zlý čas,
když před ním stele luční kvítí.
Muž však ji horce, vztekle cítí.

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!
Obraze rámu prastarého,
kolikrát vytrhli tě z něho,
že odprýskaly barvy tvé
až po tmou hrobů. A v den slavný
znovu pro zraky žárlivé
napjal tě rámař starodávný.

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!

A v opuštěných domovech
hrůzou se na zdích sráží dech,
dech zabitých, dech vyvražděných,
a do zahrádek lehá pláč
kolébek čerstvě vyloupených
— zač je to všechno, Bože, zač? —
a ve světnicích rodných praská
podlaha, po níž přešla láska,
podlaha, kterou drhne vztek.
Co rakví a co kolébek z
vážíla spravedlivou měrou!
Kolébka — rakev. Ale kterou
nalezne lehčí tento věk?

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!

Opánku tvrdě uchozený,
v úvozu nebes pohozený,
ty nejsi ztracen poprvé.
Kolikrát vlast, když tma ji štvála,
řeménky řek si rozvázala
a bosá šlápla do krve!

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!

A v rukou vraha celá zem
jak buben černě potažený duní
pod zpupným obrazem,
běs vraždí děti, rdousí ženy
a v dálce hoří širá step.
Běs marně staví k řadě řadu,
v zádech meč města Stalingradu,
po kusech zvrací ruský chléb.
V utrpení, jež bratry láme,
zapomínáme na naše,
a když se večer převlékáme,
bereme si už rubáše.

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!
Obraze rámu prastarého,
kolikrát vytrhli tě z něho,
že odprýskaly barvy tvé
až po tmu hrobů. A v den slavný
znovu pro zraky žárlivé
napne tě rámař starodávňý.

Ach, Čechy krásné, Čechy mé!

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Rybník **Hejtman** se nachází na okraji městyse [Chlum u Třeboně^{\[1\]}](#) v [okrese Jindřichův Hradec](#).
Rybník založil v roce 1554 [Mikuláš Ruthard z Malešova](#). Jeho hloubka je 6 metrů, rozloha 82 ha.

Vodní režim

Osou celého rybníka je [Koštěnický potok](#), tehdy zvaný jako Hoštěnice, Hoštice^[2]. Ten přitéká ze staršího rybníka [Staňkov](#). Hráz je v koruně dlouhá necelý půl kilometr. Je mohutná a vyčnívá nad zámeckým parkem. Hejtman^[3] má dvě ramena. Severní vede skoro 3 km pod Staňkovský rybník, kratší směřuje na východ, k osadě " Na Chalupách ". Zde do něj ústí přes malý rybník " Vydýmač " vodoteč, která přitéká z Rakouska, z rybníka Brabergteich.

Pobřeží

Okolí rybníka lemují převážně louky. Jen na východním břehu severního ramene je les.

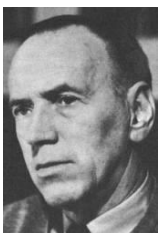
Rybník Hejtman

Tak slunný, rozlehlý život před sebou mít
jako tvá hladina, na níž prostíráš klid
oblohy slavnostně vzduť, blankytu plný!

Šum borů jako by rozlil němé své vlny
až k srdci hájoven, veslem zdvižený hlas
tvé hloubky zamlklé hned se navěky ztiší,
jako je bez ozvěn ševal vlaštovčích výší.

Rybníku Hejtmane, parku staletý val,
Listnaté roubení, plodnou hloubku ti dal
člověk, jenž nezaspí nikdy jitra tvá paví,
člověk, jenž k dílu se prostě, bez fanfár staví,
bez kouzel jako on toužím najednou žít,
ať staré smutky se ozvou zalkáním žludím,
cítím, že bavždy už stejnou řečí s ním mluvím.

Jako ty vlastních vod nikdy nebudeš syt,
člověk syt nebude nikdy holého žití,
ať v mlhách ztrácí se, ať se na slunci třpytí
a jako ovládl živel země a vod,
i život ovládne, z jeho hladiny zmizí
mdlý bludičkový svit, z hlubin s mrtvými
slizy
zdvihne dno úrodné, život aby se z nás
rozlil a obzíral slunný, pokojný čas.

FRANTIŠEK HRUBÍN (1910 – 1971): básník, spolu s Josefem Václavem Sládkem a Jaroslavem Seifertem tvoří trojici nejoblíbenějších českých lyriků, navíc všichni tři se vydatně věnovali také tvorbě pro děti. Hrubín se narodil v Praze, ale celý život tíhl k pobytu v přírodně bohatých končinách českého venkova (Posázaví, jižní Čechy). Nedostudoval vysokou školu, pracoval v Městské knihovně v Praze, po Druhé světové válce se stal spisovatelem z povolání.

Hrubínova česká krajina je zjizvená těžkým osudem chudé země zmítané dějinami, ovšem právě pod tímhle hrubým pláštěm se skrývá její nenápadná, ale autentická a jedinečná krása. Obraz krajiny se prolíná s neokázalou, necírkevní zbožností, s prarodičovskou moudrostí a s uměřeně erotickými chvílemi vedle milované ženy. To vše Hrubín umí vyjádřit harmonickými, zpěvnými, vynalézavě rýmovanými verši. Hrubín se nechával inspirovat prokletými básníky – byl zdatným překladatelem z francouzštiny. Z tohoto období pocházejí Hrubínovy **básnické sbírky *Zpíváno z dálky, Krásná po chudobě***.

Prudkou změnu přinesla německá okupace Československa a Druhá světová válka: tyto dramatické události Hrubín chápe jako fatální ohrožení všech svých jistot. Ještě se vrací k předchozí tematice (**sbírky *Včelí plást, Země sudička***), ale pak se – sám otec malé dcery – obrací ke svému zcela novému žánru, poezii pro děti: sbírka ***Říkejte si se mnou*** aj.

Třetím typem Hrubínovy tvorby se stávají básně vzniklé pod tlakem aktuálního válečného dění; Hrubín je ovšem vydáván až po osvobození: **sbírka *Chléb s ocelí*** (v ní patetická báseň ***Stalingrad***) a básnická skladba ***Jobova noc***. V obou dílech Hrubín volí přímější vyjadřování, válka je pro něj aktuální podoba biblické Apokalypsy (starozákonní *Job* trpělivě snášející rány osudu je tu polemicky pojat jako protiklad *boje*), Hrubínovy verše z Jobovy noci *Ach, Čechy krásné, Čechy mé! / Obraze rámu prastarého, / kolikrát vytrhli tě z něho, / že odprýskaly barvy tvé / až po tmu hrobů. A v den slavný / znovu pro zraky žárlivé / napjal tě rámař starodávný* jsou obecně známé dodnes. Tuto linii uzavírá **poema *Hirošima***, inspirovaná americkým svržením vůbec první atomové bomby na japonské město v závěru války: Hrubín využívá ohlas přelomové události k básnickému vyjádření permanentní vratkosti lidské existence.

Ačkoli Hrubínovy těsně poválečné texty mohly být považovány za básníkovo přitakání novým poměrům, kdy nastolení komunistického režimu v Československu (1948) oficiální propaganda spojovala s významnou osvoboditelskou rolí komunistického Sovětského svazu, sám Hrubín nelibě nesl, že jeho přátelé katoličtí spisovatelé (na prvním místě lyrik Jan Zahradníček) byli novým režimem pronásledováni, zakazováni, a dokonce vězněni a týráni. Sám Hrubín v té době publikuje – podobně jako Seifert – hlavně texty pro děti (***Špalíček veršů a pohádek***). Když po smrti sovětského diktátora Josifa Stalina došlo (1956) ke zmírnění represí, Hrubín a Seifert na sjezdu Svazu československých spisovatelů ve svých projevech zkritizovali dosavadní nadvládu politiky nad kulturou a brutální cenzuru.

V následujícím období Hrubín napsal mj. 2 díla, která patří k vrcholům moderní české literatury: (1) **poemu *Romance pro křídlovku*** (odehrává se na posázavském venkově, městský mladík František tu hledá opravdovou lásku a ocitá se mezi vesnickou dívkou Tonkou a dráždivě spontánní kolotočářskou dcerkou Terinou; křídlovka symbolizuje koloběh života – její zvuk nás provází od narození až k pohřbu), (2) lyricky laděné společenské **drama *Srpnová neděle***: odehrává se v Chlumu u Třeboně; Hrubín tam měl chalupu a tomuto kraji věnoval i mnohé verše (**báseň *Rybník Hejtman***). Hrubín byl člověk nevalné životosprávy, nemírný kuřák a měl také problémy s alkoholem; v jeho pouhých 60 letech věku ho s náhlou zdravotní indispozicí sanitka převezla z Chlumu do českobudějovické nemocnice, kde zemřel.

DANTE ALIGHIERI (1265 – 1321): básnická skladba **Božská komedie**: první velké dílo v italštině, hlavním tématem je cesta člověka k Bohu. Děj se odehrává o Velikonocích (svátcích Vzkříšení) roku 1300 (kulatý rok na přelomu staletí a vypravěč sám vstupuje do věku životní zralosti). Kompozice díla je založena na čísle 3 (křesťanský koncept Svaté trojice: Bůh Otec, Boží syn = Kristus, Duch svatý): Předzpěv + 3 části (= 3 zásvětní říše: **Peklo, Očistec, Ráj**) po 33 zpěvech (celkem 100 zpěvů), sloky jsou tříveršové (terciny), 3 hlavní postavy (vypravěč Dante; starořímský básník Vergilius – oceňován jako tvůrce, který navzdory svému pohanství intuitivně předvídal Kristův příchod, nebeská dívka Beatrice).

Dante provázený Vergiliem putuje Peklem a Očistcem a setkává se tam s významnými osobnostmi minulosti (včetně českých králů Přemysla II. Otakara a Václava II.); sama Beatrice (lat. *beatus* = *blažený*), která je symbolem božské krásy a myšlenkové dokonalosti, pak přivádí Danta do nebeského, ale vlastně vesmírného Ráje plného světla – do blažené Boží blízkosti, ovšem Bůh zůstává neviditelný, Božská komedie se stává souhrnem veškeré dosavadní duchovní cesty křesťanského lidstva směrem ke spáse (duchovnímu osvobození skrze Boží lásku, která smiřuje nedokonalé, hříšné lidstvo s všemohoucím Bohem).

Božská komedie má ještě gotické prvky (muž vzhlíží k obdivované ženě-ochranitelce), ale do renesance náleží mj. celistvým, také intelektuálním, a nikoli jen moralistním pohledem na úděl člověka ve světě. Dílo se původně jmenovalo jen *Komedie* (podle šťastného konce, nejde tedy o humorné vyznění); přívlastek *Božská* připojil až Dantův obdivovatel Giovanni Boccaccio.